
МОСКАЛЕНКО О.І.,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської мови,
Національний Авіаційний Університет,
м. Київ, Україна

СКРИПНИК О.С.,

аспірант,
Льотна академія Національного
авіаційного університету,
м. Кропивницький, Україна

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті автор критерії сформованості професійного іміджу майбутніх вчителів хореографів визначає відповідно до його структури, яку розглядає як систему, що складається з таких компонентів як зовнішньо-поведінковий компонент, професійно-педагогічний, індивідуально-аксіологічний та контрольньо-оцінний компонент. Для оцінювання рівня сформованості цих компонентів пропонуються відповідні критерії: зовнішньо-поведінковий, професійно-педагогічний, індивідуально-аксіологічний та контрольньо-оцінний. На основі розроблених критеріїв та показників визначено рівні сформованості професійного іміджу майбутніх вчителів хореографів.

Ключові слова: професійний імідж, вчитель хореограф, критерії, показники, рівні сформованості.

В статье автор критерии сформированности профессионального имиджа будущих учителей хореографов определяет в соответствии с его структурой, которую рассматривает как систему, состоящую из следующих компонентов: внешне поведенческий компонент, профессионально-педагогический, индивидуально-аксиологический и контрольно-оценочный компонент. Для оценки уровня сформированности этих компонентов предлагаются соответствующие критерии: внешне поведенческий, профессионально-педагогический, индивидуально-аксиологический и контрольно-оценочный.

На основе разработанных критериев и показателей определены уровни сформированности профессионального имиджа будущих учителей хореографов.

Ключевые слова: профессиональный имидж, учитель хореограф, критерии, показатели, уровни сформированности.

The main stages of forming the professional image of a future choreographer are defined in the article, to which we include forming the idea of the image of the ideal teacher (his personal and professional qualities), his behavior and external manifestations during professional training in higher education in accordance with the requirements that nominated by the society as a representative of the profession and performer of certain professional functions, as well as in accordance with the conditions of the audience - students as a progressive and active group of society; identification and analysis of their own physiological, psychological and professional characteristics, which underlie the image of the choreographer's image; comparison of real characteristics with the desires associated with the ideal image of a choreographer, adequate self-assessment on the basis of self-diagnosis; development of a strategic and step-by-step tactical program of self-improvement, self-correction for forming the image of a teacher-choreographer; trying on a desired image and applying it to a new image by working out techniques, developing skills, improving the external image, etc .; individualization of the new image obtained. In the article the author defines the criteria for the formation of professional image of future choreographers in accordance with his structure, which he considers as a system consisting of such components as external-behavioral component, professional-pedagogical, individual-axiological and control-evaluation component. To evaluate the level of formation of these components, the following criteria are offered: external-behavioral, professional-pedagogical, individual-axiological and control-evaluation. Based on the developed criteria and indicators, the levels of professional image formation of future choreographers are determined. The external and behavioral component of the professional image of the future choreographer provides for the presentability of appearance. The vocational-pedagogical component characterizes the teacher as a specialist, capable of effectively building the educational process, constantly improving his own professional knowledge and skills. The individual-axiological component reflects the individual properties of the teacher's personality, his inner world. The control and evaluation

component is aimed at revealing students' self-esteem.

Key words: *professional image, teacher choreographer, criteria, indicators, levels of formation.*

Актуальність проблеми дослідження. Суттєві зміни, зумовлені інтеграцією України до європейського простору, спричиняють підвищені вимоги до професійної компетентності фахівців різних галузей, інтенсивне формування якої відбувається під час їхньої професійної підготовки. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває потреба формування професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа, який прагне постійного професійного саморозвитку, самовдосконалення, здатен до налагодження ефективної взаємодії та організації результативного навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення наукової, мистецько-педагогічної та творчої спадщини відомих теоретиків і практиків професійної хореографії (Г. Березової, К. Василенка, П. Вірського, В. Вронського, К. Голейзовського, Ю. Григоровича, Ю. Громова, Р. Захарова, Ф. Лопухова, І. Мойсеева, І. Смірнова, ін.) дозволило схарактеризувати основні змістові напрями хореографічної діяльності та, відповідно, специфіку фахової підготовки вчителя хореографа [1, с. 21]. Провідні тенденції, організаційно-методичне забезпечення формування компетентностей педагога-хореографа в умовах вищої хореографічної освіти сьогодення розкрито в наукових розвідках сучасних дослідників Л. Андросчук, Т. Благової, Є. Валукіна, О. Голдрича, С. Забрєдовського, О. Калініної, Б. Кокуленка, Б. Колногузенка, В. Литвиненка, Л. Макарової, О. Мартиненко, Г. Ніколаї, Т. Павлюк, В. Похиленка, О. Ребрової, Ю. Ростовської, Т. Сердюк, Т. Філановської, Л. Цветкової, О. Шамрової, М. Юр'євої та ін. [1, с. 21].

Аналіз наукових праць з проблеми дослідження переконливо доводить, що проблема професійного іміджу вчителя знайшла різнобічне втілення в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Проблеми дослідження іміджу викладача вишу приділяли увагу такі науковці як Т. Бусигіна, Н. Бутенко, Л. Донська, Т. Довга, О. Грейліх, Н. Прус, О. Сисоева, Т. Туркот та ін.

Метою статті є визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміни у професійній діяльності спричиняють зміни у професійній підготовці майбутніх фахівців. У контексті проведення демократизації та реформування освітньої галузі в «Національній доктрині розвитку освіти» акцентується увага на професійній самореалізації педагогічних працівників та приділяється велике значення саме створенню оптимальних умов для реалізації професійної діяльності [5,

с. 78]. Проведення реформування вищої освіти має на меті забезпечити підвищення якості підготовки справжніх конкурентоспроможних професіоналів, що зможуть досить легко адаптуватися до існуючих умов. майбутні викладачі повинні розпочинати цілеспрямовану діяльність щодо побудови власного професійного іміджу ще під час навчання. З'ясовано, що формування професійного іміджу – це поступовий процес, в основі якого лежить реалізація особистістю своїх потенційних можливостей, тобто реалізація «Я-концепції», сукупності всіх уявлень індивіда про себе, та її наближення до «Я ідеального». Проведений аналіз літератури дає підстави стверджувати, що науковці (В. Гладуш, О. Грейліх, Л. Донська, Л. Іноземцева, Т. Кулакова, А. Панасюк, І. Размолодчикова та ін.), вважають, що формування професійного іміджу майбутнього фахівця повинно бути не стихійним, а цілеспрямованим та поетапним процесом, під час якого розвиватимуться особистісно-професійні якості, виявлення яких відбувається у поведінці і діях. Позитивний імідж педагога справляє емоційно-психологічний вплив на студентів, колег, соціальне оточення та виступає дієвим засобом педагогічного впливу [5, с. 90].

Проведений аналіз та узагальнення наукової літератури, присвяченої проблемі формування професійного іміджу, дають підстави виділити основні етапи формування професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа, до яких ми відносимо формування уявлення про образ ідеального вчителя (його особистісні та професійні якості), його поведінку і зовнішні прояви під час професійної підготовки у вищому навчальному закладі відповідно до тих вимог, що висувуються суспільством як до представника професії і виконавця визначених професійних функцій, а також відповідно до умов аудиторії – студентства як прогресивної і найактивнішої групи суспільства; виявлення і аналіз власних фізіологічних, психологічних, професійних характеристик, що лежать в основі складників іміджу вчителя хореографа; порівняння реальних характеристик з бажаними, що асоціюються з ідеальним образом вчителя хореографа, адекватна самооцінка на підставі самодіагностики; розробка стратегічної та покрокової тактичної програми самовдосконалення, самокорекції з формування іміджу вчителя хореографа; примірювання на себе бажаного образу і уживання в новий образ шляхом відпрацювання прийомів, вироблення вмінь і навичок, удосконалення зовнішнього образу тощо; індивідуалізація отриманого нового образу [5, с. 123].

Отже, розглянемо визначення понять «критерій» та «показник». У Словнику української мови зазначається, що «критерій – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило» [6, с. 10]. Критерій виступає як певна ознака, яку можна взяти за основу класифікації. У свою чергу показник – це наочні дані про результати роботи, процесу, дані про досягнення в чому-небудь [6, с. 11]. У сучасній версії словника Брокгауза та Ефрона критерій означається

як «принцип оцінки ефективності», а показник – як «модель кількісної характеристики явища» [2, с. 567]. Показники необхідні для того, щоб було можливо виміряти певні досліджувані явища. Визначивши показники, що відповідають кожному критерію, ми отримуємо інструмент для перевірки рівня сформованості професійного іміджу майбутніх вчителів хореографів.

Отже, критерії повинні бути пов'язані з головними компонентами професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа, а показники дозволять дати його кількісну та якісну характеристику [7, с. 223].

За основу класифікації показників було обрано концепцію особистості К. Платонова [3] про динамічну функціональну структуру особистості, згідно з якою людина існує у двох головних якостях – як організм і як особистість. Психічні явища людини не існують окремо й розрізняються, а складають унікальний візерунок – психологічну цілісність. Ця цілісність і нерозривна єдність психіки людини являє собою особистість. Особистість – це людина з розвинутими функціональними новоутвореннями, яка має свій унікальний і неповторний внутрішній світ, здатна до саморозвитку, самовизначення і саморегуляції в діяльності та поведінці; людина з притаманними їй своєрідними розумовими, вольовими та фізичними якостями, які матеріалізуються в продуктах її діяльності; це свідомий індивід, який посідає певне місце у суспільстві та виконує ту чи іншу соціальну роль або функцію [3, с. 78].

Проблемою структури особистості займалися такі вчені як М. Каган, К. Платонов, С. Рубінштейн, О. Щербаков та ін., але найбільш дійовою є концепція особистості, запропонована К. Платоновим, згідно з якою властивості особистості у процесі діяльності певним чином зв'язуються між собою відповідно до вимог діяльності, в результаті чого утворюються складні структури, компоненти підструктури особистості.

К. Платонов виділяє такі чотири підструктури:

1. Біологічна підструктура, що об'єднує типологічні властивості особистості, статеві та вікові психофізіологічні особливості та їх зміни, які значною мірою зумовлені фізіологічними і морфологічними особливостями організму, зокрема, нервової системи.
2. Підструктура форм відображення, яка охоплює індивідуальні психологічні особливості окремих психічних процесів (пізнавальних та емоційних), що формуються протягом життя.
3. Підструктура соціального досвіду, що включає в себе знання, вміння і навички, набуті в особистісному досвіді, шляхом навчання.
4. Підструктура спрямованості, яка об'єднує мотивацію, відношення і моральні якості особистості [3, с. 89].

Критерії сформованості професійного іміджу майбутніх вчителів хореографів ми визначаємо відповідно до його структури, яку ми розглядаємо як

систему, що складається з таких компонентів як зовнішньо-поведінковий компонент, професійно-педагогічний, індивідуально-аксіологічний та контрольо-оцінний компонент. Для оцінювання рівня сформованості цих компонентів ми пропонуємо відповідні критерії: зовнішньо-поведінковий, професійно-педагогічний, індивідуально-аксіологічний та контрольо-оцінний.

Зовнішньо-поведінковий компонент професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа передбачає презентабельність зовнішнього вигляду – зовнішні дані вчителя, одяг, зачіска, макіяж, статура та доповнюють вербальні (точність, логічність, багатство, виразність, доречність мовлення) і невербальні (виразність рухів, пози, жести, міміка, інтонація, тембр, тон, такесика) засоби спілкування, комунікативна поведінка (реакції, витримка, стиль спілкування). Саме цей компонент виступає зовнішнім проявом індивідуально-аксіологічного і професійно-педагогічного компонентів, забезпечуючи перше враження про вчителя і закріплення його авторитету, допомагає встановити позитивний контакт з аудиторією, налаштувати на плідну взаємодію. Зовнішньо-поведінковий критерій має наступні показники: зовнішня культура (стильність, стриманість, охайність в одязі, уміння підбирати аксесуари та поєднувати кольори, наявність смаку, вміння підбирати одяг відповідно до ситуації); комунікативний стиль поведінки (чітке розуміння, як себе поводити в різних ситуаціях, посмішка, виразність міміки, правильна постава та доцільне використання жестів); мовленнєва культура (грамотність, точність, логічність у викладанні, виразність мови – тон, правильність вимови, доречність інтонаційного забарвлення – пауз, наголосів, ритму).

Професійно-педагогічний компонент характеризує вчителя як фахівця, що здатний ефективно будувати навчально-виховний процес, постійно удосконалювати власні професійні знання, вміння та навички. З огляду на специфіку професійної діяльності вчителя хореографа одним з провідних елементів професійно-педагогічного компонента іміджу є його професійна (хореографічна) компетентність. Хореографічна діяльність є особливим видом художньої активності, яка виражається в художньому способі сприйняття, пізнання, практичного втілення ідеї засобами організованих рухів людського тіла у просторі відповідно до естетичних принципів та закономірностей розвитку різних стилів і жанрів хореографічного мистецтва. На думку Т. Благової, майбутній вчитель хореограф повинен мати здатність до створення власного чи інтерпретації вже існуючого хореографічного продукту та бути готовим до продуктивної хореографічно-педагогічної діяльності у професійній та соціально-культурній сферах [2, с. 221]. Майбутній вчитель хореограф, освоївши виконавську і творчо-постановочну сценічну діяльність, повинен також володіти арсеналом і загально-педагогічних умінь. Дослідник В. Нікітін зазначає, що важливу роль у професійній підготовці хореографа відіграє саме «форму-

вання педагогічних навичок та вмінь, оскільки хореограф є не лише автором мистецького твору, але й педагогом», акцентуючи при цьому на необхідності володіння майбутнім фахівцем насамперед «педагогічними прийомами задля передачі своїх ідей, творчих задумів виконавцям та учням у процесі професійної діяльності» [4, с. 31].

Індивідуально-аксіологічний компонент відображає індивідуальні властивості особистості вчителя, його внутрішній світ. Показниками індивідуально-аксіологічного компоненту слугують: самооцінка, що стає основним інструментом формування «Я-концепції» у професійній діяльності; система цінностей, що визначає ставлення вчителя до своєї професійної діяльності; індивідуальні психологічні (темперамент, характер, інтереси, інтелектуальні здібності) і моральні якості, що виявляються в культурі поведінки; життєві установки; загальна ерудиція. Ці індивідуально-ціннісні характеристики допомагають будувати та гармонізувати стосунки з оточуючими та є основним підґрунтям для створення образу [5, с. 90].

Контрольно-оцінний компонент спрямований на виявлення самооцінки студентами своєї діяльності, а показниками виступають самооцінка та самоусвідомлення себе як майбутнього вчителя хореографа та готовності до майбутньої професійно-хореографічної діяльності.

Відповідно до обґрунтованих критеріїв та показників ми маємо визначити рівні сформованості професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа.

Низький рівень характеризується низьким рівнем загально-хореографічної підготовки та відсутністю або ж мінімальним багажем загальнопедагогічних знань, умінь та навичок. Студенти, віднесені до низького рівня, мають неохайний та неакуратний зовнішній вигляд, не орієнтуються в ситуаціях спілкування і не здатні керувати ним; мають низький рівень грамотності; в них досить бідний емоційний та асоціативний фонд; дають нечіткі визначення наукових понять і термінів; в них нерозвинені хореографічні вміння і навички; вони не можуть адекватно оцінити свої можливості і свою готовність до майбутньої діяльності; характер хореографічно-педагогічної діяльності репродуктивний а виконання цієї діяльності – формальне.

Середній рівень характеризується досить охайним зовнішнім виглядом, студент посередньо орієнтуються у ситуаціях спілкування, мовленнєва культура характеризується грамотністю, точністю, логічністю у викладенні матеріалу, студенти мають розвинений емоційно-асоціативний фонд; хореографічні вміння і навички знаходяться на досить професійному рівні; студенти досить об'єктивно оцінюють свою готовність до майбутньої професійної діяльності контролюють власні дії, але не завжди можуть визначити недоліки своєї роботи; використовують наукову термінологію та поняття; характер хореографічно-педагогічної діяльності – репродуктивно-творчий.

Високий рівень характеризується стильністю, стриманістю, охайністю у зовнішньому вигляді, чітким розумінням того, як поводити себе у різних ситуаціях спілкування, мова відрізняється високою грамотністю, точністю, логічністю у викладанні; студенти чітко формулюють свої думки, володіють навичками діалогічного та монологічного спілкування; студенти прагнуть до оволодіння професійними знаннями, прагнуть постійно розвивати професійні якості, бажають самовдосконалюватися з метою покращення професійних результатів; студенти адекватно оцінюють свою готовність до майбутньої професійної діяльності, корегують свої дії. Характер хореографічно-педагогічної діяльності – творчий. Окремим показником високого рівня вважаємо творче бачення студентами власного сценічного образу, інтерпретації та емоційної передачі наповнення твору, розуміння його глибокого змісту.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. В результаті дослідження нами було визначено основні етапи формування професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа, до яких ми відносимо формування уявлення про образ ідеального вчителя (його особистісні та професійні якості), його поведінку і зовнішні прояви під час професійної підготовки у вищому навчальному закладі відповідно до тих вимог, що висуваються суспільством як до представника професії і виконавця визначених професійних функцій, а також відповідно до умов аудиторії – студентства як прогресивної і найактивнішої групи суспільства; виявлення і аналіз власних фізіологічних, психологічних, професійних характеристик, що лежать в основі складників іміджу вчителя хореографа; порівняння реальних характеристик з бажаними, що асоціюються з ідеальним образом вчителя хореографа, адекватна самооцінка на підставі самодіагностики; розробка стратегічної та покрокової тактичної програми самовдосконалення, самокорекції з формування іміджу вчителя хореографа; примірювання на себе бажаного образу і уживання в новий образ шляхом відпрацювання прийомів, вироблення вмінь і навичок, удосконалення зовнішнього образу тощо; індивідуалізація отриманого нового образу.

Критерії сформованості професійного іміджу майбутніх вчителів хореографів ми визначаємо відповідно до його структури, яку ми розглядаємо як систему, що складається з таких компонентів як зовнішньо-поведінковий компонент, професійно-педагогічний, індивідуально-аксіологічний та контрольо-оцінний компонент. Для оцінювання рівня сформованості цих компонентів ми пропонуємо відповідні критерії: зовнішньо-поведінковий, професійно-педагогічний, індивідуально-аксіологічний та контрольо-оцінний. Відповідно до цих критеріїв визначено показники, які є мірилом сформованості професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа.

Перспективи подальших розвідок напряму полягають у розробці та впровадженні навчально-методичного забезпечення педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього вчителя хореографа.

Список використаних джерел:

1. Благова Т. О. Формування професійних компетентностей балетмейстера-педагога у структурі вищої хореографічної освіти: теоретичний аспект / Т. О. Благова // Педагогічні науки, вип. 3 (94), 2018. – С. 21–26.
2. Брокгауз Ф. А. Иллюстрированный энциклопедический словарь. Современная версия / Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон. – Москва: Эксмо, 2008. – 703 с.
3. Грозан С. В. Формування вмінь художньо-педагогічного спілкування в майбутніх учителів музичного мистецтва: дис... на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13. 00. 04 «Теорія та методика професійної освіти» / С. В. Грозан. – К., 2010. – 274 с.
4. Никитин В. Ю. Профессионально-педагогическая подготовка балетмейстера в учебных заведениях культуры и искусств: автореф. диссер. докт. пед. наук: 13.00.08 «Теория методика профессионального образования» / В. Ю. Никитин. – М., 2007. – 49 с.
5. Прус Н. О. Формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов: диссер дис. ... канд. пед. наук: 13. 00. 04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н. О. Прус. – Дніпро, 2017. – 242 с.
6. Словник української мови: в 11 томах. – Том 7. – К., 1976. – С. 10–11.
7. Шпирка А. О. Критерії та показники сформованості емоційної виразності майбутнього вокаліста / А. О. Шпирка // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 185. – Кропивницький, 2020. – С. 220–224.

Transliteration of References:

1. Blahova, T. O. (2018). Formuvannya profesynykh kompetentnostey baletmeystera-pedahoha u strukturi vyshchoyi khoreohrafichnoyi osvity: teoretychnyy aspekt. [Formation of professional competences of a choreographer-teacher in the structure of higher choreographic education: theoretical aspect]. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Brokgauz, F. A. (008). Ilyustrirovannyu entsiklopedicheskiy slovar'. Sovremennaya versiya. [Illustrated Encyclopedic Dictionary. Modern version]. Moscow. [in Russian].
3. Hrozan, S. V. (2010). Formuvannya vmin' khudozhn'o-pedahohichnoho spilkuvannya v maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva. [Formation of skills of artistic and pedagogical communication in future teachers of musical art]. Kirovograd. [in Ukrainian].

4. Niktin, V. YU. (2007). Professional'no-pedagogicheskaya podgotovka baletmeystera v uchebnykh zavedeniyakh kul'tury i iskusstv. [Professional and pedagogical training of the choreographer in educational institutions of culture and the arts]. Moscow. [in Russian].
5. Prus, N. O. (2017). Formuvannya profesynoho imidzhu maybutn'oho vykladacha inozemnykh mov. [Formation of the professional image of the future foreign language teacher]. Dnipro. [in Ukrainian].
6. Slovnyk ukrayins'koyi movy: v 11 tomakh. (1976). [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Shpyrka, A. O. (2020). Kryteriyi ta pokaznyky sformovanosti emotsiyanoi vyraznosti maybutn'oho vokalista. [Criteria and indicators of the formation of emotional expressiveness of the future vocalist]. Kropyvniyskiy. [in Ukrainian].

MOSKALENKO Olena Ivanivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Department of English,
National Aviation University, Kyiv, Ukraine

E-mail: concordmoskalenko@ukr.net

SKRYPNYK Oleksander Serhiiovych,

Postgraduate Student Flight academy of the National Aviation University, Teacher
of Choreography in the Kirovograd Regional Educational Complex (gymnasium-
boarding school of art), Kropyvnytskyi, Ukraine

E-mail: sasha03099@gmail.com

**CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FORMATION OF THE PROFESSIONAL
IMAGE OF A FUTURE TEACHER CHOREOGRAPHER**